

П. С. Покатаєвдоктор наук із державного управління, доцент
Класичного приватного університету

ПРИНЦИПИ ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ, НА ЯКИХ ҐРУНТУЄТЬСЯ ЗАКОНОДАВСТВО

Досліджено основні принципи, на яких ґрунтується вітчизняне законодавство щодо поводження з відходами, напрями державної політики, завдяки яким ці принципи можуть бути реалізовані. У результаті дослідження досвіду європейських держав з обраної теми запропоновано внести зміни до ст. 5 Закону України «Про відходи» шляхом доповнення такими принципами: економічне стимулювання в галузі поводження з відходами, відповідальність за порушення природоохоронних вимог до поводження з відходами, відшкодування шкоди, заподіяної під час поводження з відходами навколишньому середовищу, здоров'ю громадян, майну, а також принципом «забруднювач платить». Для реалізації останнього принципу запропоновано внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення шляхом доповнення ст. 82.9.

Ключові слова: принципи поводження з побутовими відходами, законодавство, благоустрій населених пунктів, державна політика.

Постановка проблеми. Питання щодо поводження з побутовими відходами як складова частина санітарного очищення території населеного пункту зазвичай було сферою інтересів багатьох науковців у галузі біологічних, хімічних наук, будівництва, транспорту. Спостерігається зацікавленість у цьому питанні й учених у галузі економічних наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

І.А. Колодійчук визначає основні принципи, на яких ґрунтуються концептуальні основи формування системи управління відходами, які, на її думку, доповнять технічну редакцію проекту Національної стратегії поводження з відходами. Уточнено, деталізовано та розширено перелік керуючих принципів із відповідною інтерпретацією для цільового використання [1]. К.Б. Уткіною проаналізовано зміст нормативних і статистичних документів щодо поводження з відходами в Харківській області за останні 5 років, укладено три тематичні карти: «Утворення та накопичення відходів I–III класів небезпеки», «Щільність накопичення відходів IV класу небезпеки та кількість полігонів (звалищ) твердих побутових відходів», «Поводження з відходами» [2]. І.С. Міхно присвятив дослідження фінансовим складникам питання поводження з відходами (доведено взаємозв'язок між рівнем ВВП на душу населення та методами поводження з відходами). Запропоновано використання досвіду країн ЄС щодо впровадження рециклінгу, ос-

новою якого є сортування та повторне використання матеріалів [3]. Є.В. Криківським обґрунтовано доцільність відповідального поводження з твердими побутовими відходами через призму екологічної свідомості, екологічної позиції й екологічної поведінки шляхом запровадження заходів дематеріалізації; виховання екологічної свідомості громадян і підприємців; прийняття відповідних державних нормативно-правових актів; стимулювання розширеної відповідальності бізнесу за відходи [4].

На жаль, ученими-юристами цій проблемі приділялося дуже мало уваги. З усього масиву наукових праць у галузі юриспруденції можна виділити статті В.А. Зуєва, яким проведено історико-правовий аналіз формування законодавства про відходи в період стародавнього світу та зроблено висновок, що розвиток законодавства про відходи в період стародавнього світу базується на нормах звичаєвого права, а також на певних рішеннях, завданням яких було забезпечення санітарного стану поселень, недопущення захворювань, що знаходило своє відображення в культурі, побуті, архітектурі того часу [5]. А.В. Бабак присвятив своє дослідження питанню розширеної відповідальності виробника за відходи упаковки на підставі аналізу положень законопроекту № 4028 [6]. М.В. Кинтікова приділила увагу проблемам правового регулювання щодо радіоактивних відходів; серед основних нею виділена наявність декількох

нормативно закріплених класифікацій таких відходів через прийняття нових нормативних документів і відсутність скасування застарілих. Нею запропоноване прийняття нормативно-правового акта, у якому будуть закріплені правила поведінки з відходами, санітарні правила й норми радіаційної безпеки [7].

Мета статті. Дійсно, усі ці наукові праці мали значний практичний інтерес, завдяки цим пропозиціям можна суттєво покращити якість і безпеку побутових відходів, що знаходяться на спеціальних полігонах; сприяти кращій їх утилізації та подальшому використанню як вторинної сировини. Але вирішення правових питань забезпечення санітарного очищення території населеного пункту в контексті поведінки з побутовими відходами шляхом виділення основних принципів, на яких повинна ґрунтуватися державна політика, потребує більш глибокого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 1 Закону України (далі – ЗУ) «Про благоустрій населених пунктів» санітарне очищення території населеного пункту є одним з елементів благоустрою населених пунктів [8].

Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарних норм і правил утримання територій населених місць» уточнює поняття санітарного очищення територій населених місць, під яким рекомендує розуміти комплекс планувальних, організаційних, санітарно-технічних і господарських заходів щодо збирання, зберігання, перевезення, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження й захоронення побутових відходів, включаючи небезпечні відходи в їх складі, що утворилися в населених місцях, із метою запобігання їх шкідливому впливу на життя й здоров'я людини [9].

Отже, ключовим словом у цьому визначенні є побутові відходи, наявність яких заважатиме утримувати територію населеного пункту в належному стані. Законодавство виділяє відходи побутові (що утворюються в процесі життя й діяльності людини в житлових і нежитлових будинках і не використовуються за місцем їх накопичення), які поділяються на тверді (залишки речовин, матеріалів, предметів, виробів, товарів, продукції) і рідкі (утворюються в будинку за відсутності централізованого водопостачання та каналізації й зберігаються у вигрібних ямах) [10].

Спробуємо дослідити правове регулювання поведінки з побутовими відходами в контексті вивчення принципів державної політики в цій сфері.

Принцип – це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або принаймні бажане. У повсякденному житті принципами називають внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні та теоретичні засади, якими вона керується в житті, у різних сферах діяльності. Під час характеристики різноманітних систем принципи відображають ті суттєві чинники, що відповідають за правильне функціонування системи, без яких вона не виконувала б свого призначення [11]. Отже, у контексті досліджуваного нами матеріалу це будуть ті вимоги до державної політики у сфері поведінки з відходами, без котрих узагалі неможливо вчиняти будь-які дії з відходами. Але ми будемо досліджувати законодавство у сфері поведінки з відходами й ті принципи, на яких воно має ґрунтуватися, тобто йтиметься про принципи права (загальноприйняті норми-ідеї найвищого авторитету, що слугують основними засадами правового регулювання суспільних відносин, спрямовують їх учасників на встановлення соціального компромісу й порядку [12]) і про галузеві принципи, які притаманні саме конкретній галузі права, підкреслюють її особливості, а також про підгалузеві (притаманні саме особливостям поведінки з відходами).

ЗУ «Про відходи» виділяє такі принципи: пріоритетний захист навколишнього природного середовища та здоров'я людини від негативного впливу відходів; забезпечення ощадливого використання матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів; науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства щодо утворення та використання відходів із метою забезпечення його сталого розвитку [10]. Зазначені принципи повинні реалізовуватися в таких напрямках державної політики:

– *забезпечення повного збирання й своєчасного знешкодження та видалення відходів, дотримання правил екологічної безпеки під час поведінки з ними.* До того ж збирання має здійснюватися з урахуванням вимог законодавства щодо роздільного збирання побутових відходів відповідно до затверджених Наказів Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України: «Про затвердження Методики роздільного збирання побутових відходів» [13], «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо збирання відходів електричного та електронного обладнання, що є у складі побутових відхо-

дів» [14], «Про затвердження Методичних рекомендацій з організації збирання, перевезення, перероблення та утилізації побутових відходів» [15], «Про затвердження Положення про порядок збирання та переробки відпрацьованих свинцево-кислотних акумуляторів» [16]. На виконання цього принципу було внесено зміни до ст. 35-1 ЗУ «Про відходи», у якій уточнено порядок збирання та вивезення побутових відходів у межах певної території юридичною особою, яка вповноважена на це органом місцевого самоврядування на конкурсних засадах [17];

– *зведення до мінімуму утворення відходів і зменшення їх небезпечності*. Під зведенням до мінімуму їх утворення можна розуміти їх вивезення, що має здійснюватися відповідно до затверджених Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Правил визначення норм надання послуг із вивезення побутових відходів. Також зведення до мінімуму регулюється низкою нормативних актів, наприклад Постановою КМУ «Про затвердження Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів» [18], відповідно до якої законодавцем здійснюється адміністративно-правове регулювання щодо утворення та розміщення відходів шляхом установлення певних лімітів, тобто максимального обсягу відходів, на який у його власника є документально підтверджений дозвіл на передачу їх іншому власнику, на утилізацію чи розміщення на своїй території. Зменшення небезпечності здійснюється шляхом знешкодження відходів, тобто механічного, фізико-хімічного чи біологічного оброблення, що має здійснюватися з урахуванням законодавчих обмежень, як-то видані Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з перероблення побутових відходів [19]. У них регламентовані умови отримання ліцензії й обов'язковий перелік документів: відомості про засоби провадження господарської діяльності з перероблення побутових відходів, про місце провадження господарської діяльності; копія документа, що підтверджує наявність акредитованої лабораторії, яка здійснює контроль за станом підземних вод, водойм, атмосферного повітря, ґрунтів і рослин, шумового забруднення; копія документа, що підтверджує прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, що

призначаються для перероблення побутових відходів; рішення вповноваженого органу про відведення земельної ділянки під будівництво об'єкта перероблення побутових відходів; документи, що засвідчують відомості про особу – здобувача ліцензії; засвідчені копії документів на право власності, користування або концесії на заявлені засоби провадження господарської діяльності та земельну ділянку;

– *забезпечення комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів*. Цей напрям можна розуміти в контексті перероблення відходів із подальшим їх використанням. Відповідно до Директиви Ради № 1999/31/ЄС щодо полігонів захоронення відходів під переробленням слід розуміти фізичні, теплові, хімічні чи біологічні процеси, включаючи сортування, які змінюють характеристики відходів для зменшення їх обсягу або небезпечних властивостей, полегшують поводження з ними або покращують їх відновлення [20]. Європейські норми поводження з відходами свідчать, що на сміттєзвалища мають потрапляти тільки ті відходи, які розкладаються біологічним шляхом, до того ж країни, що приєдналися до цієї Директиви, повинні викреслити можливість потрапляння на полігони рідких відходів, лікарняних та інших клінічних відходів від медичних або ветеринарних установ; вибухових, корозійних, окислювальних, вогнебезпечних відходів тощо, а ті відходи, які придатні до повторного використання, повинні бути відправлені на підприємства, що здійснюють їх переробку. Нині лідером із переробки сміття є Швеція, де переробляється 99% усіх відходів країни. Вторинна сировина використовується для побутових потреб: для опалення будинків, забезпечення енергопостачання тощо. Більше того, Швеція активно імпортує сміття з інших країн світу. У Німеччині, Швейцарії й Австрії також закриті майже всі полігони, бо 97% відходів підлягає переробці. Більша частина промислових підприємств здійснює виробництво завдяки спалюванню сміття й отриманню від цього електроенергії, що дозволяє знизити собівартість кінцевої продукції. Але в Україні цей принцип не може бути повноцінно реалізований, бо відсутня комплексна нормативно врегульована система поводження з відходами, яка б установлювала порядок їх збирання, сортування, транспортування та перероблення з подальшим використанням отриманого ресурсу, що може бути використаний у побутовій сфері, у промисловості тощо. По-

штовхом для виконання вимог Директиви щодо перероблення продукції стало набуття чинності нормою ст. 32 ЗУ «Про відходи» щодо заборони з 1 січня 2018 р. захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів;

– *сприяння максимально можливій утилізації відходів шляхом прямого повторного чи альтернативного використання ресурсно цінних відходів; забезпечення безпечного видалення відходів, що не підлягають утилізації, шляхом розроблення відповідних технологій, екологічно безпечних методів і засобів поводження з відходами.* Це є логічним продовженням попереднього напрямку. Європейське законодавство встановлює норми щодо поводження з відходами, основним завданням яких є максимальне зменшення негативного впливу вироблення та поводження з відходами на довкілля та здоров'я людини (Директива європейського парламенту та ради ЄС 2008/98/ЄС). До того ж п. 28 Директиви чітко вказує на те, що потрібно вжити заходів для уникнення вироблення відходів, використовуючи їх як ресурси, ужити заходи, націлені на розподіл ресурсів, збір і утилізацію пріоритетних потоків відходів. Для полегшення й покращення потенціалу утилізації, якщо це можливо технічно, екологічно й економічно, потрібно забезпечити роздільне збирання відходів. На виконання європейських умов в Україні було зроблено крок щодо прийняття ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму правового регулювання та посилення відповідальності у сфері поводження з відходами», зокрема, були внесені зміни до ст. 17 ЗУ «Про відходи», доповнено ст. 35-1, де на суб'єктів господарювання, які визначені виконавцями послуг із вивезення побутових відходів на певній території, покладено обов'язок здійснювати їх роздільне збирання. Проте, на жаль, в Україні не має нормативно-правового акта, який би врегулював порядок утилізації відходів і встановлював відповідальність за його порушення;

– *організація контролю за місцями чи об'єктами розміщення відходів для запобігання їх шкідливому впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людини.* Контроль за місцями чи об'єктами розміщення відходів здійснюється з урахуванням положень Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Правил експлуатації об'єктів поводження з побутовими від-

ходами» [21]. Правила регулюють діяльність з експлуатації об'єктів поводження з побутовими відходами, також вони є обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання, які здійснюють перевантаження, сортування та спалювання побутових відходів, перероблення органічного складника на відповідних об'єктах. Зокрема, відповідно до цього нормативного акта повинне здійснюватися таке: приймання побутових відходів; експлуатація об'єктів перевантаження та сортування побутових відходів, перероблення органічного складника, що є в складі побутових відходів; експлуатація об'єктів зі спалювання побутових відходів; охорона, освітлення й забезпечення засобами зв'язку; пожежна безпека. Експлуатація полігонів побутових відходів здійснюється відповідно до затверджених Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Правил експлуатації полігонів побутових відходів» [22]. Крім того, затверджено низку державних стандартів і санітарних норм, якими повинні керуватися контролюючі та підконтрольні суб'єкти: ДСанПіН 2.2.7.029-99 «Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення» [23]; Санітарні правила устрою та утримання полігонів для твердих побутових відходів [24], СНиП 2.01.28-85 «Полигоны по обезвреживанию и захоронению токсичных промышленных отходов. Основные положения по проектированию» [25]; СанПиН 42128-4433-87 «Санитарные нормы допустимых концентраций химических веществ в почве» [26]; СанПиН 3210-85 «Предельно допустимые концентрации химических веществ в почве» [27];

– *здійснення комплексу науково-технічних і маркетингових досліджень для виявлення й визначення ресурсної цінності відходів із метою їх ефективного використання.* У листопаді 2017 р. Урядом було схвалено «Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року», відповідно до якої передбачалося запровадження новітніх технологій утилізації та видалення твердих побутових відходів, зменшення обсягів їх захоронення на полігонах. У межах цієї Стратегії передбачалося впровадження інноваційної системи управління відходами за такою схемою: природні ресурси – корисна продукція – відходи – вторинні ресурси – корисна продукція – відходи;

– *сприяння створенню об'єктів поводження з відходами.* Із метою підвищення рівня фінансування зазначених об'єктів було видано низку Постанов Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг («Про затвердження Порядку формування, схвалення інвестиційних програм та/або інвестиційних планів суб'єктів господарювання у сфері захоронення побутових відходів» [28] і «Про затвердження Порядку формування та схвалення інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері перероблення побутових відходів» [29]), які встановлювали механізм розроблення, затвердження, погодження, подання, розгляду, схвалення й виконання інвестиційних програм та/або інвестиційних планів суб'єктів господарювання у сфері захоронення чи перероблення побутових відходів. Ураховуючи нестачу коштів у суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність, пов'язану з поводженням із відходами, цей крок суттєво підвищить їх мотивацію до більш раціонального використання таких відходів. На жаль, вітчизняне податкове законодавство не містить норм, які б надавали можливості суб'єкту господарювання, що бере участь у створенні об'єктів поводження з відходами, отримати податкові пільги, які б підвищили мотивацію останнього. Виключенням є лише надання економічних стимулів у рамках реалізації проекту «Реконструкція споруд очистки стічних каналізаційних вод і будівництво технологічної лінії з оброблення й утилізації осадів Бортницької станції аерації», адже операції з постачання послуг на митній території України, які виконуються за угодами в рамках реалізації цього проекту, звільнені від оподаткування податком на додану вартість [30], податком на прибуток японських суб'єктів, військовим збором за доходи у формі заробітної плати чи винагороди за цивільно-правовими договорами [31];

– *забезпечення соціального захисту працівників, зайнятих у сфері поводження з відходами.* Якщо говорити про соціальний захист працівників будь-якої галузі економіки, то можна зробити висновки, що він має на меті створення роботодавцем безпечних умов праці, які б виключали можливість отримання травм і професійних захворювань працівників; запровадження необхідних заходів з охорони праці, доступу громадян до національних систем охорони здоров'я, реабілітації та професійної освіти; забезпечення працівників і членів їхніх сімей

мінімумом матеріальних благ у разі втрати чи зниження рівня доходу внаслідок хвороби, через безробіття, нещасний випадок у побуті, виробничу травму чи професійне захворювання, інвалідність, утрату годувальника, народження дитини, старість. Соціальний захист являє собою систему взаємовідносин між роботодавцями та працівниками, суспільними організаціями та державою, що пов'язана з мінімізацією впливу негативних факторів на здоров'я, якість життя, умови праці та соціальний статус громадян [32]. Під час взаємодії з твердими побутовими відходами працівники полігону піддаються впливу низки шкідливих факторів: хімічних (до складу відходів входить велика кількість хімічних сполук, як то фенол, формальдегід, ангідрид сірчаний, сірководень, вуглецю оксид, діоксид азоту тощо); біологічних (у складі відходів присутні збудники інфекційних і паразитарних хвороб); фізичних – наявність особливого мікроклімату (має місце підвищена чи знижена температура навколишнього середовища, шум і вібрація від транспортних засобів і устаткування) [33]. Ураховуючи небезпечність роботи на полігонах твердих побутових відходів, законодавство зобов'язує роботодавця безоплатно надавати працівникам спеціальний одяг, спеціальне взуття й інші засоби індивідуального захисту. Крім того, роботодавець зобов'язаний ураховувати пору року, коли працівник залучається до виконання своїх обов'язків, і надавати теплий спеціальний одяг і спеціальне взуття (костюми на утепленій прокладці, штани на утепленій прокладці, куртки для захисту від низьких температур, кофти, валянки, шапки-вушанки тощо) [34]. Для забезпечення комфорту працівників роботодавець, окрім виконання вимог законодавства з охорони праці та дотримання техніки безпеки, повинен створювати комфортні умови перебування: забезпечення приміщеннями для відпочинку, обладнаними столами й місцями для сидіння зі спинками, приміщеннями для переодягання, які повинні мати достатні розміри, обігріватися, бути легкодоступними й устаткованими сидіннями й підлоговими килимками; душовими приміщеннями, кімнатами для вмивання, туалетами тощо [35]. Кожен із працівників обов'язково повинен проходити медичний огляд для визначення стану здоров'я працівника та можливості виконання без погіршення стану здоров'я професійних обов'язків в умовах дії конкретних шкідливих і небезпечних факторів середовища [36];

– *обов'язковий облік відходів на основі їх класифікації та паспортизації*. Усі відходи, що утворюються на території України, підлягають державному обліку та паспортизації. Система й форми звітності, порядок надання й використання інформації про відходи розробляються на основі державного класифікатора відходів. Із метою повного обліку й опису функціонуючих, закритих і законсервованих місць видалення відходів, їх якісного й кількісного складу ведеться реєстр місць видалення відходів (ст. 26, ст. 28 Закону [10]). Із метою створення єдиної інформаційної основи для обліку, раціонального використання ресурсів і запобігання негативно-му впливу відходів на довкілля й здоров'я населення було видано Наказ Мінприроди України «Про затвердження типової форми первинної облікової документації № 1-ВТ «Облік відходів і пакувальних матеріалів і тари» та Інструкції щодо її заповнення» [49].

Класифікація відходів здійснюється на підставі низки нормативно-правових актів: Класифікатор відходів ДК 005-96 [37], ДСТУ 2195-99 (ГОСТ 17.9.0.2-99) «Охорона природи. Поводження з відходами. Технічний паспорт відходу. Склад, вміст, виклад і правила внесення змін» [38]; ДСТУ 3910-99 (ГОСТ 17.9.1.1-99) «Охорона природи. Поводження з відходами. Класифікація відходів. Порядок найменування відходів за генетичним принципом і віднесення їх до класифікаційних категорій» [39]; ДСТУ 3911-99 (ГОСТ 17.9.0.1-99) «Охорона природи. Поводження з відходами. Виявлення відходів і подання інформаційних даних про відходи. Загальні вимоги» [40];

– *створення умов для реалізації роздільного збирання побутових відходів шляхом запровадження соціально-економічних механізмів, спрямованих на заохочення утворювачів цих відходів до їх роздільного збирання*. Певні кроки для виконання цього завдання вже зроблено (внесено зміни до ст. 35-1 ЗУ «Про відходи», у якій передбачено обов'язок забудовника під час проектування житлових будинків, громадських, виробничих, складських та інших споруд здійснювати облаштування контейнерних майданчиків для роздільного збирання й зберігання побутових відходів). Також видано Постанову КМУ «Про затвердження Правил надання послуг з вивезення побутових відходів», відповідно до якої власники чи балансоутримувачі житлових будинків повинні укласти договір з особою, яка визначена виконавцем послуг із

вивезення побутових відходів [41]. Обов'язок із забезпечення роздільного збирання побутових відходів покладений на виконавця, але первинне сортування все ж повинен робити споживач послуг, що створює певні складнощі у виконанні цієї норми в сільській місцевості, де жителі населеного пункту відмовляються укласти договір із виконавцем, пояснюючи відмову відсутністю потреби в цьому, а самостійне збирання та сортування відходів вони відмовляються здійснювати з багатьох причин, зазвичай через власну зайнятість. Отже, залишається актуальним урегулювання цього питання, що можна здійснити шляхом внесення змін до ст. 35-1 ЗУ «Про відходи», додавши пункт, у якому зобов'язати здійснювати обслуговування жителів сіл, селищ юридичною особою, яка визначена виконавцем послуг із вивезення побутових відходів і забезпечує роздільне збирання твердих побутових відходів на безоплатній основі. Цей крок покращував би мотивацію сільського населення до роздільного збирання;

– *сприяння залученню недержавних інвестицій та інших позабюджетних джерел фінансування у сферу поводження з відходами*. У січні 2013 р. Урядом було затверджено «Концепцію Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013–2020 роки» [42], у якій вирішення проблеми щодо зменшення обсягів накопичення відходів, кількості полігонів і звалищ для їх захоронення, покращення санітарного стану населених пунктів передбачалося низкою заходів, серед яких було передбачено й залучення інвестицій у сферу поводження з відходами, підвищення ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів. У «Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року», схваленій у листопаді 2017 р., загострюється увага на наявності проблем у сфері поводження з відходами в галузі сільського господарства (хімічних засобів захисту рослин, як-то пестициди, гербіциди, фунгіциди, хімічні та біологічні стимулятори росту рослин), вирішення яких може бути здійснене шляхом розроблення дієвого механізму управління відходами сільського господарства, основою якого має бути залучення приватних інвестицій. Актуальним залишається й питання інвестиційної активності у сфері управління відходами електричного й електронного обладнання, причиною чого є відсутність необхідної законодавчої бази й чітко визначених сфер відповідальності для всіх учасників ринку. Першим

кроком до реалізації Стратегії стало видання Постанов Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, «Про затвердження Порядку формування, схвалення інвестиційних програм та/або інвестиційних планів суб'єктів господарювання у сфері захоронення побутових відходів» [28] і «Про затвердження Порядку формування та схвалення інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері перероблення побутових відходів» [29]. Відповідно до цих Постанов обсяги інвестицій визначаються, виходячи з оцінки довгостроковості експлуатації об'єкта перероблення побутових відходів; технічного стану основних фондів; принципів екологічної, соціальної, економічної ефективності та доцільності впровадження відповідних заходів, а також їх впливу на рівень тарифів.

Проте, якщо ми вивчимо закордонний досвід поведження з побутовими відходами, то побачимо й інші принципи, що покладені в основу державної регуляторної політики. Так, проаналізувавши Закон Республіки Білорусь «Про поведження з відходами», можна виділити (окрім тих, що мають місце в українському законодавстві) такі принципи:

- економічне стимулювання в галузі поведження з відходами;
- платність розміщення відходів виробництва;
- відповідальність за порушення природоохоронних вимог щодо поведження з відходами;
- відшкодування шкоди, заподіяної під час поведження з відходами навколишньому середовищу, здоров'ю громадян, майну;
- забезпечення юридичним і фізичним особам, зокрема й індивідуальним підприємцям, доступу до інформації в галузі поведження з відходами [43].

Щодо принципу «*економічне стимулювання в галузі поведження з відходами*», то ми його трохи торкалися, у результаті чого зробили висновок, що вітчизняне податкове законодавство не містить норм, які б надавали можливість суб'єкту господарювання, що бере участь у створенні об'єктів поведження з відходами, отримати податкові пільги, які б підвищили мотивацію останнього, хоча цей принцип має дуже велике значення, адже він знайшов своє відображення в Директиві європейського парламенту та ради ЄС 2008/98/ЄС «Про відходи та скасування деяких Директив», виконан-

ня вимог якої є обов'язковим для України. Так, п. 42 ст. 1 Директиви 2008/98/ЄС наголошує, що економічні інструменти можуть відіграти вирішальну роль у досягненні цілей запобігання утворенню відходів і управління ними. Відходи часто мають цінність як ресурс, і подальше застосування економічних інструментів може зробити екологічну вигоду максимальною. Використання таких інструментів на належному рівні обов'язково слід заохочувати [44]. Вважаємо, що доцільно доповнити ст. 5 ЗУ «Про відходи» цим принципом, тому що для підвищення мотивації суб'єктів господарювання цей принцип є обов'язковим для застосування у вітчизняному законодавстві.

Стосовно принципів «*відповідальність за порушення природоохоронних вимог під час поведження з відходами*» та «*відшкодування шкоди, заподіяної під час поведження з відходами навколишньому середовищу, здоров'ю громадян, майну*», то вони є взаємодоповнюючими. Ст. 42 ЗУ «Про відходи» містить норму, яка передбачає можливість притягнення винної особи до дисциплінарної, адміністративної, цивільної чи кримінальної відповідальності. Ураховуючи те, що стаття присвячена проблемам адміністративного права, слід зупинитися на складах правопорушень, що містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення. Так, це стосується:

- ст. 82, яка передбачає притягнення до відповідальності за порушення вимог щодо поведження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення чи захоронення;
- ст. 82.1 «Порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поведження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів»;
- ст. 82.2 «Виробництво продукції з відходів чи з їх використанням без відповідної нормативно-технічної та технологічної документації»;
- ст. 82.3 «Приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів і поведження з ними»;
- ст. 82.4 «Змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу»;
- ст. 82.5 «Порушення правил передачі відходів»;

– ст. 82.6 «Порушення встановлених правил і режиму експлуатації установок і виробництв з оброблення й утилізації відходів»;

– ст. 82.7 «Порушення вимог законодавства у сфері хімічних джерел струму»;

– ст. 82.8 «Захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів»;

– ст. 83 «Порушення правил застосування, зберігання, транспортування, знешкодження, ліквідації та захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів» [45].

Учинення наведених вище правопорушень може призвести до завдання шкоди здоров'ю чи майну фізичних та/або юридичних осіб. Для виправлення ситуації законодавством, зокрема ст. 43 ЗУ «Про відходи», передбачено право постраждалих осіб на відшкодування заподіяної їм шкоди. Крім того, ст. 23 Цивільного кодексу України визначає підстави, коли особа має право на відшкодування моральної шкоди. У контексті досліджуваної нами теми щодо порушення вимог поведінки з відходами моральна шкода може полягати в спричиненні фізичній особі фізичного болю та страждань через каліцтво чи інше ушкодження здоров'я (якщо, наприклад, особа здійснює поведінку з відходами у вигляді експлуатації установок і виробництв з оброблення й утилізації відходів із порушенням встановлених правил, у разі порушення правил захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин, і такі дії призвели до потрапляння небезпечних відходів до атмосферного повітря, водних чи земельних об'єктів, що в результаті призвело до спалаху певних видів захворювань на певній території, або ж особа порушила правила експлуатації сміттєзвалища, що призвело до подібних наслідків). До того ж через потрапляння небезпечних речовин до земельних об'єктів особі може бути спричинено моральну шкоду у вигляді знищення чи пошкодження її майна (зокрема земельної ділянки, яка їй належить на правах власності).

Отже, принципи *відповідальності за порушення природоохоронних вимог під час поведінки з відходами та відшкодування шкоди, заподіяної під час поведінки з відходами навколишньому середовищу, здоров'ю громадян, майну*, теж є не менш важливими та повинні бути закладені в основу державної політики у сфері поведінки з відходами.

Політика європейських держав ґрунтується на таких основних принципах:

– принцип запобігання утворенню відходів;
– здійснення планування управління відходами;

– ієрархічність управління відходами, за допомогою якої вибудовуються пріоритети управління та перероблення відходів: по-перше, запобігання чи зменшення виробництва відходів і їх шкідливості; по-друге, утилізація відходів. І лише як останній засіб – розміщення на полігонах і зберігання відходів;

– обов'язкові дозвільні процедури для заводів із переробки відходів;

– принцип «забруднювач платить»;

– зменшення впливу відходів на здоров'я людини та навколишнє природне середовище;

– створення комплексної мережі об'єктів видалення відходів, яка ґрунтується на принципах наблизеності та самодостатності [46, с. 207].

Вважаємо за доцільне зупинитися на принципі «забруднювач платить», тобто витрати на знищення відходів повинні оплачуватися їх власником та/або попереднім власником або виробником, який став джерелом відходів.

Цей принцип уже неодноразово обговорювався на законодавчому рівні та знайшов своє відображення в Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року [47]. Відповідно до Стратегії передбачалося здійснення механізму фінансування системи управління відходами. Згідно із цим принципом основним інструментом впливу на суб'єкта господарювання, що здійснює забруднення навколишнього середовища, повинні стати стандарти та штрафи. Метою останніх є підвищення мотивації забруднювача застосовувати необхідні заходи для зменшення рівня забруднення. Нині в Україні передбачене притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо поведінки з відходами (ст. 82, 82.1–82.8, 83 Кодексу України про адміністративні правопорушення, якими передбачено накладення штрафу на посадових осіб або громадян залежно від складу правопорушення).

Крім того, в Україні цей принцип реалізується за допомогою норм Податкового кодексу України, зокрема щодо обов'язковості сплати екологічного податку, адже відповідно до ст. 242 платниками цього податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, які здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення; скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;

розміщення відходів; утворення радіоактивних відходів [48]. Але, на жаль, Податковий кодекс України не виокремлює в якості платників екологічного податку фізичних осіб.

Відкритим залишається питання щодо застосування санкцій за утилізацію вторинних матеріалів або ж за ігнорування встановленого порядку щодо роздільного збирання сміття. Учинення подібних правопорушень може спричинити немалу шкоду навколишньому середовищу, тому виникає питання щодо обов'язковості внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема шляхом доповнення ст. 82.9, в якій пропонується виділити в якості складу правопорушення «Порушення порядку роздільного збирання побутових відходів, відбору вторинної сировини».

Отже, принцип «забруднювач платить» є дуже важливим для реалізації державної політики щодо поводження з відходами, тому він обов'язково повинен бути закладений у якості основних напрямів державної політики та закріплений у ст. 5 ЗУ «Про відходи».

Висновки і пропозиції. Досліджено основні принципи, на яких ґрунтується вітчизняне законодавство щодо поводження з відходами, напрями державної політики, завдяки яким ці принципи можуть бути реалізовані.

Досліджено досвід європейських держав із приводу формування нормативної бази щодо поводження з відходами, основні принципи, на яких ґрунтується їхнє законодавство. Запропоновано внести зміни до ст. 5 ЗУ «Про відходи» шляхом доповнення такими принципами: «*економічне стимулювання в галузі поводження з відходами*», «*відповідальність за порушення природоохоронних вимог під час поводження з відходами*», «*відшкодування шкоди, заподіяної під час поводження з відходами навколишньому середовищу, здоров'ю громадян, майну*» і принципом «забруднювач платить». Для реалізації останнього принципу запропоновано внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення шляхом доповнення його ст. 82.9, у якій у якості складу правопорушення передбачити порушення порядку роздільного збирання побутових відходів, відбору вторинної сировини.

Список використаної літератури:

1. Колодійчук І.А. Засади принципи формування системи поводження з відходами. Регіональна економіка. 2017. № 2. С. 80–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2017_2_13.

2. Уткіна К.Б., Пересадько В.А., Некос А.Н., Попович Н.В. Стан і перспективи поводження з відходами в рамках розроблення стратегії розвитку Харківської області до 2020 року. Український географічний журнал. 2015. № 4. С. 58–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UGJ_2015_4_10.
3. Міхно І.С. Методи утилізації відходів. Світовий досвід. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2015. № 2. С. 68–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2015_2_11.
4. Крикавський Є.В., Костюк О.С., Шандрівська О.Є. Відповідальне поводження з твердими побутовими відходами: парадигми та контраверсії. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика. 2017. № 863. С. 101–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPL_2017_863_17.
5. Зуєв В.А. Історико-правова характеристика регулювання поводження з відходами в країнах стародавнього світу. Правова позиція. 2016. № 2. С. 115–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2016_2_14.
6. Бабак А.В., Слабий В.Г. Розширена відповідальність виробника за відходи упаковки. Упаковка. 2016. № 3. С. 47–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upakovka_2016_3_19.
7. Кинтікова М.В. Радіоактивні відходи: проблеми правового регулювання. Теорія і практика правознавства. 2016. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_2_20.
8. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 6 вересня 2005 р. № 2807-IV. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2807-15/page2>.
9. Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць: Наказ від 17 березня 2011 р., № 145 / Міністерство охорони здоров'я України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0457-11>.
10. Про відходи: Закон України від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80/print1509793533482428>.
11. Принцип. Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л.В. Озадовська, Н.П. Поліщук (наукові редактори); І.О. Покаржевська (художнє оформлення). Київ: Абрис, 2002. С. 519.
12. Скакун О.Ф. Теорія права і держави. Правова єдність, 2010. 525 с. URL: http://pidruchniki.com/1197031143138/pravo/pidzakonniy_normativno-pravoviy_akt.
13. Про затвердження Методики роздільного збирання побутових відходів: Наказ від 01 серпня 2011 р. № 133 / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господар-

- ства України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1157-11>.
14. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо збирання відходів електричного та електронного обладнання, що є у складі побутових відходів: Наказ від 22 січня 2013 р. № 15 / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=08LT27710E>.
 15. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації збирання, перевезення, перероблення та утилізації побутових відходів: Наказ від 07 червня 2010 р. № 176 / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=06LE775B9B>.
 16. Про затвердження Положення про порядок збирання та переробки відпрацьованих свинцево-кислотних акумуляторів: Наказ від 31 грудня 1996 р. № 223/154/165 / Мінпром України, Мінекономіки України, Мінекобезпеки України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0012-97>.
 17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму правового регулювання та посилення відповідальності у сфері поводження з відходами: Закон від 02 жовтня 2012 р. № 5402-VI / Верховна Рада України; URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5402-17>.
 18. Про затвердження Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів: Постанова від 3 серпня 1998 р. № 1218 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1218-98-%D0%BF>.
 19. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перероблення побутових відходів: Постанова від 25 травня 2017 р. № 683 / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0683874-17>.
 20. Директива Ради №1999/31/ЄС щодо полігонів захоронення відходів: Міжнародний документ. Директива від 26 квітня 1999 р. № 1999/31/ЄС / Європейський Союз. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_925.
 21. Про затвердження Правил експлуатації об'єктів поводження з побутовими відходами: Наказ від 04 травня 2012 р. № 196 / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0821-12>.
 22. Про затвердження Правил експлуатації полігонів побутових відходів: Наказ від 01 грудня 2010 р. № 435 / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1307-10>.
 23. ДСанПіН 2.2.7.029-99 Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення: Постанова від 01 липня 1999 р. № 29 / Головний державний санітарний лікар України. URL: http://dbn.co.ua/_id/18/1813_-2.2.7.029-99-n.pdf.
 24. Санітарні правила устрою та утримання полігонів для твердих побутових відходів: Правила від 16 травня 1983 р. № 2811-83 / Органи влади СРСР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v2811400-83>.
 25. СНиП 2.01.28-85. Полигоны по обезвреживанию и захоронению токсичных промышленных отходов. Основные положения по проектированию от 26 июня 1985 г. / Госстрой СССР. URL: <http://meganorm.ru/Index2/1/4294853/4294853739.htm>.
 26. СанПиН 42128-4433-87. Санитарные нормы допустимых концентраций химических веществ в почве Заместитель Главного Государственного санитарного врача СССР, 30 октября 1987 г. № 4433-87. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v4433400-87>.
 27. СанПиН 3210-85. Предельно допустимые концентрации химических веществ в почве / Заместитель Главного Государственного санитарного врача СССР, 01 февраля 1985 г. № 3210-85 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v3210400-85>.
 28. Про затвердження Порядку формування, схвалення інвестиційних програм та/або інвестиційних планів суб'єктів господарювання у сфері захоронення побутових відходів: Постанова від 25 травня 2017 р. № 706 / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0706874-17/print1510060898246600>.
 29. Про затвердження Порядку формування та схвалення інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері перероблення побутових відходів: Постанова від 27 жовтня 2017 р. № 1308 / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. URL: <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=29040&find=>.
 30. Порядок звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання послуг на митній території України, які виконуються за угодами в рамках реалізації проекту «Реконструкція споруд очистки стічних каналізаційних вод і будівництво технологічної лінії по обробці та утилізації осадів Бортницької станції аерації»: Постанова від 23 листопада

- 2016 р. № 851 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/851-2016-%D0%BF>.
31. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо проекту модернізації Бортицької станції очистки стічних вод Закон від 23 грудня 2015 р. № 903-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/903-19>.
32. Вітренко М.С. Соціальний захист працівників на підприємствах. Соціально-трудова відносина як чинник розвитку трудового потенціалу. 08 травня 2012 р. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=2640>.
33. Шкідливі фактори, що діють на організм працівників полігонів твердих побутових відходів / Проект видавничого дому «МЕДІА-ПРО» URL: <http://ecolog-ua.com/news/shkidlyvi-factoryshcho-diyut-na-organizm-pracivnykiv-poligoniv-tverdyh-pobutovyh-vidhodiv>.
34. Про затвердження Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту: Наказ від 24 березня 2008 р. № 53 / Держгірпромнагляд. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0446-08/print1509535533649132>.
35. Про затвердження Загальних вимог стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників: Наказ від 25 січня 2012 р. № 67 / Міністерство надзвичайних ситуацій України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0226-12/print1510148186580469>.
36. Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій: Наказ від 21 травня 2007 р. № 246 / Міністерство охорони здоров'я України URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07/print1509692658205495>.
37. Класифікатор відходів ДК 005-96: Наказ від 29 лютого 1996 р. № 89 / Держстандарт України. URL: <http://plast.vn.ua/DK005-96.html>.
38. ДСТУ 2195-99 (ГОСТ 17.9.0.2-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Технічний паспорт відходу. Склад, вміст, виклад і правила внесення змін: Наказ від 8 вересня 1999 р. № 167 / Держстандарт України. URL: <https://www.twirpx.com/file/1116657/>.
39. ДСТУ 3910-99 (ГОСТ 17.9.1.1-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Класифікація відходів. Порядок найменування відходів за генетичним принципом і віднесення їх до класифікаційних категорій: Наказ від 8 вересня 1999 р. № 167 / Держстандарт України. URL: http://document.ua/ohorona-prirodi_-povodzhennja-z-vidhodami_-klasifikacija-vid-std2069.html.
40. ДСТУ 3911-99 (ГОСТ 17.9.0.1-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Виявлення відходів і подання інформаційних даних про відходи. Загальні вимоги: Наказ від 03 лютого 2000 р. № 97 / Держстандарт України. URL: http://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page.html?id_doc=51385.
41. Про затвердження Правил надання послуг з вивезення побутових відходів: Постанова від 10 грудня 2008 р. № 1070 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1070-2008-%D0%BF>.
42. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013–2020 роки: Розпорядження від 3 січня 2013 р. № 22-р / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/22-2013-%D1%80>.
43. Закон Республіки Беларусь Об обращении с отходами: Закон от 20 июля 2007 г. № 271-3. URL: http://kodeksy-by.com/zakon_rb_ob_obrabenii_s_othodami/download.htm.
44. Директива європейського парламенту та ради ЄС 2008/98/ЄС «Про відходи та скасування деяких Директив»: Міжнародний документ. Директива від 19 листопада 2008 р. / Європейський Союз. URL: <https://menr.gov.ua/news/31288.html>.
45. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 7 грудня 1984 р. № 8073-X / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1329896557051809>.
46. Байцар Р.І., Депко Х.І. Нормативно-правове забезпечення сфери управління твердими побутовими відходами. Автоматика, вимірювання та керування. № 639. Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. С. 206–210.
47. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження від 8 листопада 2017 р. № 820-р / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80/print1510060898246600>.
48. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями): Закон від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
49. Про затвердження типової форми первинної облікової документації № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари» та Інструкції щодо її заповнення: Наказ від 07 липня 2008 р. № 342 / Мінприроди України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0824-08>.

Покатаев П. С. Принципы обращения с бытовыми отходами, на которых основывается законодательство

Исследованы основные принципы, на которых основывается отечественное законодательство по обращению с отходами, и направления государственной политики, благодаря которым эти принципы могут быть реализованы. В результате исследования опыта европейских государств по выбранной теме предложено внести изменения в ст. 5 ЗУ «Об отходах» путем дополнения такими принципами: экономическое стимулирование в области обращения с отходами, ответственность за нарушение природоохранных требований при обращении с отходами, возмещение вреда, причиненного при обращении с отходами окружающей среде, здоровью граждан, имуществу и принципом «загрязнитель платит». Для реализации последнего принципа предложено внести изменения в Кодекс Украины об административных правонарушениях путем его дополнения ст. 82.9.

Ключевые слова: *принципы обращения с бытовыми отходами, законодательство, благоустройство населенных пунктов, государственная политика.*

Pokataiev P. S. Principles of manufacture with domestic waste legislation

The main principles on which domestic legislation on waste management and public policy directions is based, through which these principles can be implemented are investigated. As a result of the study of the experience of European states on the chosen theme of the study, it is proposed to make changes to Art. 5 of the Law on Waste, supplemented by the principles of economic incentives in the field of waste management, responsibility for violating environmental requirements in waste management, compensation for damage caused by waste management to the environment, health of citizens, property and the “polluter pays” principle. To implement the latter principle, it is proposed to amend the Code of Ukraine on Administrative Offenses by supplementing Art. 82.9.

Key words: *principles of domestic waste management, legislation, improvement of settlements, state policy.*